

Emlékezés Ladányi Gedeonra (1824-1886), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Gedeon Ladányi (1824-1886), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Ladányi Gedeon történész, jogtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja Hiripen (Szatmár vármegye) született 1824. május 24-én. Kolozsváron hunyt el 1886. február 4-én. Édesapja református lelkész volt.

Középiskolai tanulmányait a szatmári református líceumban végezte. A bölcséleti tanfolyam két első évét a máramarosszigeti református líceumban hallgatta. 1841 november elején iratkozott be a debreceni református kollégiumba. 1845 augusztus végéig Debrecenben végezte a bölcsélet III. évét is. Ezt követően az abban az időben egyéves jogi, és kétéves hittudományi tanfolyamot látogatta és tette le vizsgáit. Tanulmányait mindvégig kitűnő eredménnyel folytatta.

Ladányi Gedeon már fiatalon egyházi, lelkipásztori pályára készült. Számos alkalommal ment legációba a református tanintézményekben uralkodó szokás szerint. Máramarosszigetről három, Debrecenből pedig öt év alatt nem kevesebb, mint tizenöt alkalommal ment legációba partiumi református gyülekezetekbe.

1845. november 1-jén a debreceni gimnázium I. osztályának tanári állását nyerte el. 1847-ben a szalontai hat osztályos református gimnázium előljárósága Ladányi Gedeont választotta meg a gimnázium tanárává. Ebben az állásban március 1-jétől 1851 augusztus végéig működött. A gimnázium három felső osztályban oktatott.

Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharcban nem vállalt aktív szerepet. 1851. szeptember 1-jétől két évig a debreceni református gimnáziumban szolgált a felekezeti, mely szorosan kapcsolódott a nemzeti ügönhöz. A klasszikus nyelvek, a latin és az ógörög (klasszikus görög) nyelv oktatását vállalta. Később két éven át a főgimnáziumban az egyetemes történelem tanára volt.

Ladányi Gedeont 1860-ban az egyházkerület megválasztotta a debreceni jogakadémia tanárává. A debreceni jogakadémián a magyar állam és alkotmány történetének tanszékének lett oktatója. Fontos megemlíteni, hogy a magyar állam és jog történetének előadása mellett az egyetemes történelem oktatását is vállalnia kellett a főgimnázium két legfelsőbb osztályában.

A Magyar Tudományos Akadémia Ladányi Gedeont 1872. május 24-én tartott közgyűlésén levelező tagjává választotta. Akadémiai székfoglaló előadását -

jogtörténeti témában - még abban az évben, 1872. november 11-én „A modern alkotmányos monarchiai intézmények a középkori államokban” címmel tartotta. Az előadás kivonatban nyomtatásban is megjelent. (Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből, 2. kötet, Akadémiai Értesítő, Pest, 1872.).

Ladányi Gedeont még ebben az évben, szeptember 29-én az 1872-ben felállított kolozsvári egyetemre az egyetemes történelem rendes tanárává, november 10-én pedig a jogtörténelmi államvizsgálati bizottság tagjává nevezték ki. Az 1873-1874. évi tanévben a kolozsvári egyetem bölcsészet-, nyelv-és történettudományi karának dékáni tisztét is betöltötte. Nemzetközi ismertségének és elismertségének jele volt az, hogy egyetemi tanárként vitapartnere volt több osztrák jogtörténésznek az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követően a dualizmus (Doppelmonarchie) korában aktuális közjogi problémák történelmi alapjairól.

Említést érdemel, hogy 1878-ban Ladányi Gedeont a tiszántúli református középiskolai tanáregyesület tiszteletbeli tagjává választotta. Tiszteletbeli taggá választása iránti hálájának jele volt az, hogy a tiszántúli református középiskolai tanáregyesület két évvel később, 1880-ban Szatmáron tartott gyűlésén „A vallás az emberiség őskorában” című értekezését olvasta fel.

Ladányi Gedeon kisebb cikkei a debreceni református gimnázium Értesítőjében (1854. A görögök műveltségének előmozdító okai, 1856. A harmincz éves háború); a Családi könyvében (III. 1858. Mohammed vallása és állama); az Egyházi könyvtárban (1859.), a Hazánkban (II. 1860. Budának török kézre jutása); a Csokonai Albumban (1861.); a Protestáns Népkönyvtárban); a Sárospataki Füzetekben (V. 1861. Rienzi, VII. 1863. A protestáns papok ellen 1674-ben Pozsonyban tartott delegatum judicium jegyzőkönyve, Az egyházi hatalom története a középkorban, VIII. 1864. Az európai civilisatio története, IX. 1865. Tanulmány a szív élettanáról, XIII. 1869. Választási vagy öröklési volt-e a magyar királyság?); a Budapesti Szemlében (Uj folyam XV. 1869. A magyar királyság alkotmánya az Árpádok alatt); az Erdélyi Múzeum-egylet Évkönyvében (1874. könyvismertetés 1876. történelmi cikk.)

Hosszú, éveken át tartó betegség után 1886. február 4-én hunyt el Kolozsváron.

A Magyar Tudományos Akadémián 1887. október 31-én Szabó Károly, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja tartott Ladányi Gedeon felett emlékbeszédet.

Ladányi Gedeon főbb munkái

A világtörténet főbb eseményei. I. kötet. Az ó-kor története. Debreczen, 1856. 5. kiadás 1872.; A magyar nemzet története rövid kivonatban. Algymnasiumok számára kézikönyvül. Debreczen, 1860. 3. kiadás 1868., 4. kiadás 1875. 5. kiadás

1882. (átdolgozta Márk Pál) Debrecen, 1890.; Az ó-kor története. Iskolai kézikönyvül. Debrecen, 1862. (2. kiadás. Debrecen, 1866., 3. kiadás 1872. 4. kiadás 1879. Debrecen; A középkor története. Debrecen, 1862. (2. kiadás. Debrecen, 1858., 3. újra átdolg. kiadás 1877. Debrecen); A magyar alkotmány története. Iskolai kézikönyvül. Debrecen, 1863. 2. kiadás, 3. kiadás 1872. Debrecen); Az újkor története. Iskolai kézikönyvül. Debrecen, 1866. (2. kiadás 1877. Debrecen); Magyarország történelme, felsőbb tanulók számára. Debrecen, 1867. (2. változatlan kiadás. Debrecen, 1883.); A magyar királyság alkotmánytörténete a szatmári békekötésig. Debrecen, 1871-72. Két kötet; A világtörténet főbb eseményei rövid kivonata. Algymnasiumi kézikönyvül. Debrecen, 1873. (3. jav. kiadás, 5. k. 1882. Uo.); Modern alkotmányos monarchiai intézmények. Budapest, 1873. (Székfoglaló 1872. november 11. Értekezések a társadalmi tudományok köréből II. 6.) és Észrevételek Krajner: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns, seit der Gründung des Königthums, bis zum Jahre 1382 cz. munkájára. Kolozsvár, 1874. (Különnyomat az Erdélyi Múzeum Évkönyvéből.)

Felhasznált irodalom

Szabó Károly: Emlékbeszéd Ladányi Gedeon l. tag felett. Budapest, 1887.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
email: gabor.hamza@ajk.elte.hu